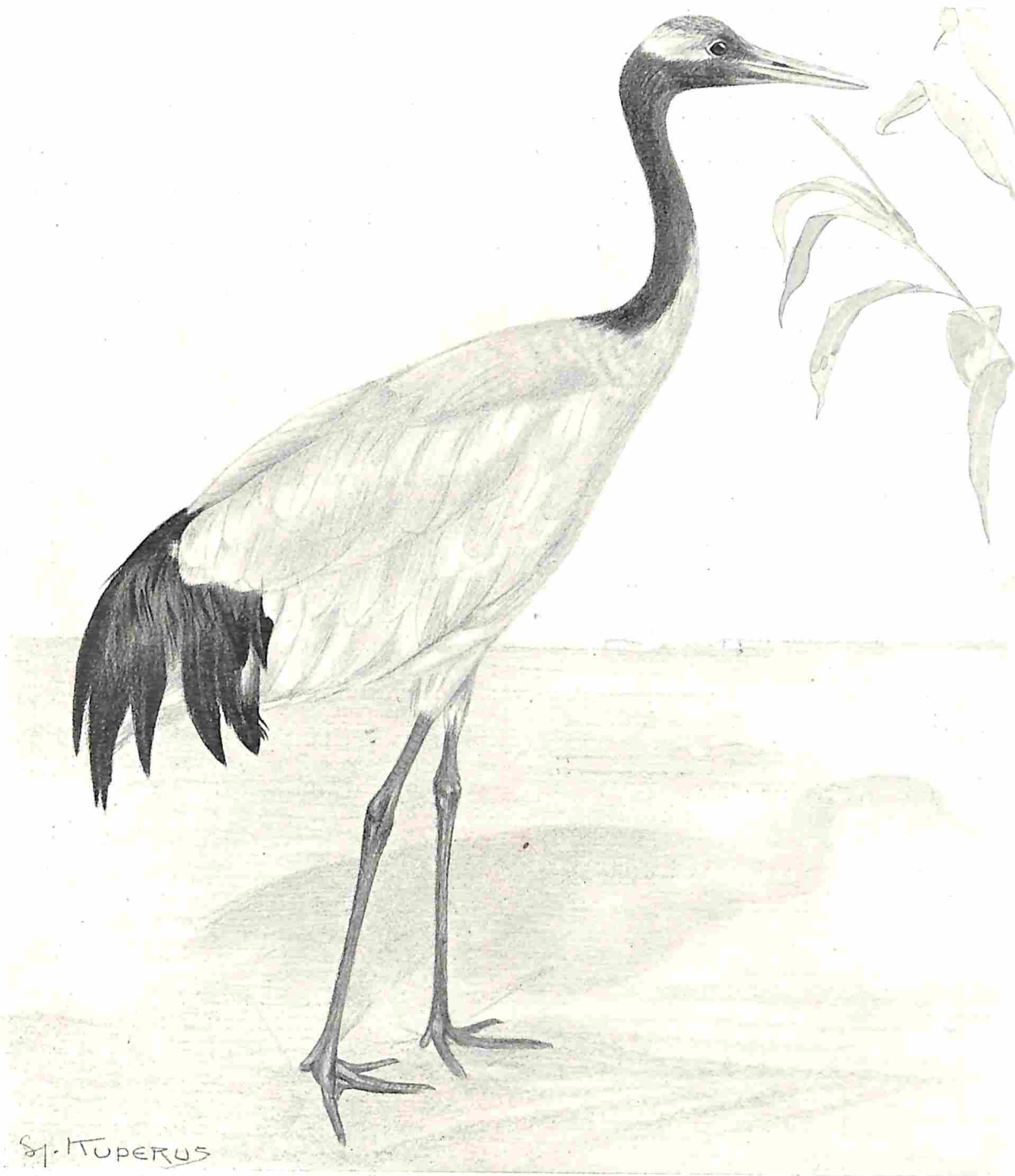

BUITEN

14^E JAARGANG N^O. 24.

ZATERDAG 12 JUNI 1920.

JAPANSCH KRAANVOGEL.
Naar de teekening van Sj. Kuperus.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

JAPANSCH KRAANVOGEL, ILLUSTRATIE	BLZ. 277
DE STERRENHEMEL IN JUNI (SLOT), DOOR A. A. N.	„ 278
KINDEREN DER ZEE (24), NAAR HET ENGELSCHE VAN H. DE VERE STACPOLE	„ 278
HET KASTEEL HARDENBROEK, DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 280—285
NOG IETS OVER REIZEN IN SPANJE (SLOT), DOOR THEO DE VEER, ...	BLZ. 282
DE RAAF IN 'T VOLKSGELOOF, DOOR J. W.	„ 284
'N TWEDE ALBRECHT BEILING, DOOR J. SCHUI- TMAKER CZN.	„ 284
VAN DE WENDEN EN HUN LAND, DOOR GEORG P. M. ROOSE, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 285—287
DE WARMSTE STREKEN VAN DE WERELD, DOOR G. W. BLZ. 286	
WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR, DOOR F. ST. MARS, VERTAALD DOOR S. J. BARENTZ—SCHÖNBERG	„ 288
DE PUMA, ILLUSTRATIE	„ 288

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

DE STERRENHEMEL IN JUNI.

DE STERREBEELDEN OM DE ZUIDPOOL.

(Slot).

VAN al de door Ptolemaeus genoemde sterrebeelden, ook de zeer Zuidelijke, zijn de Noordelijkste sterren ook in Nederland zichtbaar; een uitzondering vormen het Altaar (zie Buiten XIII No. 14) en de Zuiderkroon (Corona Australis, *Στέφανος νότιος*).

Het waren Hollandsche zeevaarders, Frederik de Houtman of misschien zijn opperstuurman Pieter Dircksz. Keyser die, waarschijnlijk in 1596, de sterren rondom de Zuidpool tot beelden vereenigden. Zij ontleenden de namen veelal aan dieren, die zij op hunne Indische reizen hadden gezien. In den atlas van Bayer (1603) worden 14 Zuidelijke sterrebeelden afgebeeld, n.l. de twee reeds genoemde van Ptolemaeus en dan verder: de Pauw (Pavo), de Toekan (Tucana, ook wel de Amerikaansche gans genaamd), de Kraanvogel (Grus), de vogel Phoenix, de Zwaardvisch (Dorado of Xiphias), de Vliegende Visch (Piscis Volans), de mannelijke Waterslang (Hydrus), het Kameleon (Chamaeleon), de Vlieg (Musca), de Paradijsvogel (Apus of Avis Indica), de Zuidelijke Driehoek (Triangulum Australe) en de Indiaan (Indus). De Kraanvogel heette eigenlijk in de door de Houtman gegeven lijst de Reiger. De Vlieg werd later in een Bij (Apis) herdoopt, misschien omdat inmiddels Bartsch een Noordelijk sterrebeeld Vlieg aan den hemel had geplaatst, uit sterren van den Ram gevormd (Buiten XII No. 40). Dit kleine Noordelijke sterrebeeld geraakte weldra in onbruik, en het Zuidelijke sterrebeeld, waarvoor men naamsverwarring vreesde (Apis en Apus), ging weer Vlieg heeten, onder welken naam het ook thans nog bekend staat. De Zuidelijke Driehoek is waarschijnlijk niet van de Houtman of Keyser afkomstig; dit sterrebeeld komt voor op de beroemde wereldkaart van P. Plancius (1592), waarop hij verder bij de Zuidpool des hemels niets anders afbeeldde dan het door hem ingevoerde sterrebeeld Duif (van Noach), het Zuiderkruis, den Polophilax (een menschelijke figuur, die de wacht bij de Pool houdt) en de beide Kaapsche Wolken, die ook op latere kaarten nog wel als af-

zonderlijke sterrebeelden voorkomen. Het zijn twee nevelachtige plekken aan den Zuiderhemel, door de Hollandsche en de Portugeesche zeevaarders bij hun tochten om de Kaap opgemerkt. Zij heeten ook Wolken van Magelhães, naar den beroemden Portugeeschen ontdekkingsreiziger. De grootste der twee, Nubecula Major, is te vinden in den Zwaardvisch, de kleinste, Nubecula Minor, in den Toekan. Het sterrebeeld Polophilax is al spoedig spoorloos verdwenen.

Het Zuiderkruis (Crux) schijnt het eerst door Pigafetti in zijn beschrijving van de reis van Magelhães genoemd te zijn (1519). Het had, zooals wij zagen, bij Ptolemaeus, die er de helderste sterren wel van opnoemt, nog geen afzonderlijken naam.

Bij de sterrebeelden van de Houtman zijn er in 1751 door Lacaille nog 13 gevoegd. Ondanks een door Halley in 1677 voor dit doel ondernomen reis naar St. Helena was er van de studie van den Zuiderhemel nog maar heel weinig werk gemaakt. Lacaille verkreeg van de Staten-Generaal — de Kaap was toen nog Hollandsch — verlof, te Kaapstad astronomische waarnemingen te verrichten. Hij heeft er van Aug. 1751 tot Aug. 1752 den Zuiderhemel geobserveerd; het resultaat was een catalogus van bijna 10.000 sterren, die behalve tot de 16 reeds bekende, door hem tot 13 nieuwe sterrebeelden gebracht werden, die Lacaille doopte naar eenige der gewichtigste uitvindingen op het gebied van Kunst en Wetenschap: de Beeldhouwerswerkplaats (Apparatus Sculptoris), de Chemische Oven (Apparatus of Fornax Chemicus), het Slingeruurwerk (Horologium Pendulum), het Dradennet (Reticulum Rhomboidale), de Graveernaald (Caelum Scalptorium), de Schildersezel (Equulius of Pluteum Pictoris), de Luchtpomp (Antlia Pneumatica), het Octant (Octans Nautica), de Passer (Circinus), de Winkelhaak en het Linaal (Norma et Regula), de Verrekijker (Tubus Astronomicus of Telescopium, niet te verwarren met het sterrebeeld Telescopium Herschellii van Hell), het Mikroskoop (Microscopium) en eindelijk, als herinnering aan de plaats, waar hij zijn waarnemingen verricht had, de Tafelberg (Mons Mensae). J. Herschel die van 1834 tot 1838 met de groote spiegelteleskopen zijns vaders talloze dubbelsterren en nevelvlekken aan het Zuidelijk hemelhalfrond waarnam, verkortte de meeste namen, zoodat Lacaille's sterrebeelden thans bekend zijn onder de namen Sculptor, Fornax, Horologium, Reticulum, Caelum, Pictor, Antlia, Octans, Circinus, Norma, Telescopium, Microscopium en Mensa. Hiervan zijn de sterrebeelden Sculptor, Fornax en Antlia ook in midden-Europa zichtbaar, en derhalve vroeger al door mij genoemd.

Maken wij nu ten slotte de rekening op, dan wordt de totale lijst der thans gebruikte sterrebeelden:

- a. 49 van Ptolemaeus, waarvan 2 (Altaar en Zuiderkroon) niet in Nederland zichtbaar;
- b. 2 van Bartsch (Eenhoorn en Giraffe);
- c. 7 van Hevelius;
- d. 2 van Plancius (Duif en Zuidelijke Driehoek);
- e. het Zuiderkruis (Pigafetti?);
- f. 11 van de Houtman of Keyser;
- g. 13 van Lacaille, waarvan 3 (Sculptor, Fornax en Antlia) ook bij ons zichtbaar.

Te zamen 85 stuks, maar het worden er 88, als men de vier deelen, waarin Lacaille het uitgebreide Schip Argo splitste (Carina, Puppis, Pyxis of Malus, Vela; zie Buiten XIV No. 6) als afzonderlijke sterrebeelden beschouwt.

A. A. N.

KINDEREN DER ZEE.

24) Naar het Engelsch van H. de Vere Stacpoole.

BOEK II.

„DE walvischvaarders en robbenjagers”, zoo volgde Súrsson, „lopen daar binnen en toen ik nog een heel kleine jongen was, zoo klein dat 'k nauwlijks had leeren spreken, droomde ik al dat ik robben op het drijfjns doodde en brandewijn dronk en menschen, mannen en vrouwen, met mijn vuisten sloeg; misschien waren het droomen van wat ik de menschen om mij heen hoorde vertellen, maar ik geloof het niet. Ik geloof dat ik droomde van hetgeen ik deed vóór ik geboren en nog een ander man was. In alle geval groeide ik op tot een slecht mensch, ja, al zeg ik het zelf, ik was beslist slecht, door en door slecht en een dronkaard, en zou naar

de maan zijn gegaan, indien mijn vrouw er niet was geweest. Zij was de dochter van Olafur Jónsson, die de bazaar in Thors-hofen hield, een kleine, rustige vrouw, zooals je weet, met oogen als van een zeehond en terwijl ik dronk, had 'k haar beeld altijd vóór me. Zij trouwde met me tegen den wensch van haar ouders en hoewel ik van haar hield, kon ik het drinken toch niet laten. Nu, ik zweer je bij God, dat 'k de eerste twee jaar van ons huwelijk dronk en leed, en zij die wist dat de duivelen der zonde me in hun macht hadden, klaagde niet en verliet me evenmin. En toen kwam een tijd dat 'k me zoo schaamde voor haar geduld en mijn slechtheid, dat ik ten laatste den duivel van mij afstootte en ik leerde dat de mannen steeds weer uit vrouwen worden geboren, niet alleen fysiek, doch ook moreel. Er is maar één ding dat de ziel van een man kan redden, en dat is een vrouw. Doch ik geloof niet, dat een schip dat vergaan is, terug kan keeren als een mensch."

Magnuss noch Ericsson antwoordden; zij vischten zwijgend door. Er ging een half uur voorbij; toen begon het water aan de windzijde helderder te worden, zoodat zij op verschillende kabellengten afstands van de boot konden zien en achter dat heldere water verscheen een grijsblauwe sluier welke zich verspreidde en oploste. Breidavik-punt werd duidelijk zichtbaar achter het heldere water van den fjord.

Toen verdween de mist aan de zuidzijde snel, alsof ze door onzichtbare beziens werd weggevaagd. Mistpluimen hingen nog om Flatey, den „Burgemeester" en de kleinere eilanden; zij schenen voor een oogenblik in rook op te gaan, alvorens zij in de kristalheldere lucht verdwenen en de Breidifjord lag van haar Noordelijksten punt af tot aan Snaefel in wolken gehuld, schitterend nu, in het zonlicht.

„Nu, waar is nu je Fransche boot?" vroeg Magnuss op vroemig triomfantelijk toon.

Súrsson en Ericsson lieten hun bliken gaan over den Fjord. Er was geen boot of schip in zicht, ofschoon een boot zich misschien achter Flatey of een der honderden eilanden en rotsen had kunnen verbergen.

HOOFDSTUK XIV.

DE WEIGERING.

Toen Schwalla Ericsson en haar neef dien morgen ontmoette, had zij hen zoo koel mogelijk gegroet en was zij zoo gauw mogelijk doorgestapt.

Ericsson vermoedde dat haar houding tegenover hem geheel veranderd was en hierin had hij gelijk. Zij schaamde zich om hem recht in de oogen te zien, zij was bang voor zijn tegenwoordigheid. Zij, die bijna nooit schaamte of vrees gekend had, kende ze nu.

Schaamte en vrees vervolgden haar als twee vreemdsoortige geesten die misbruik maakten van haar onschuld; en zij deden haar beurtelings verbleeken en blozen.

Zij was met Gudmundsson verloofd: haar begrippen van liefde en huwelijk die zij tot dusverre had gehad, waren vaag en droog en afkomstig van de woorden die haar vader en vrienden spraken; — zoo droog als die bloemen, eens frisch en kleurig, die wij soms vinden tusschen de bladzijden van het een of ander onbeteekenend boek. En nu, alsof Gudmundsson nooit had bestaan, droomde zij van een man. Zij kon het evenmin helpen dat zij zich tot Ericsson wendde, als een bloem welke zich keert naar de zon, doch dit begreep zij niet. Zij wist alleen, dat wanneer zij aan dezen man dacht, zij Gudmundsson onrecht aandeed.

De gedachte, haar engagement met Gudmundsson te verbreken, kwam niet bij haar op. Zij had beloofd hem te huwen en die belofte hield stand; haar belofte was haar heilig, en Gudmundsson was in haar gedachten bijna iets heiligs geworden, zooals een afschuwelijk afgodsbeeld op wiens altaar de een of andere heidensche maagd zal geofferd worden, in haar gedachten niet alleen heilig, doch ook het symbool van haar goed en rechtmatig uiteinde wordt. Zij moest dit nieuwe visioen uit haar gedachten verbannen en dus dreef zij het eruit en zie! in zijn plaats verscheen het beeld van Gudmundsson.

Het was echter niet langer het gedachtenbeeld van den man dien zij beloofd had te huwen, het afgodsbeeld had op de een of andere wijze zijn heiligheid verloren, nóg sterker, het was haar plotseling hatelijk geworden. Zij had nooit gedacht dat zij ooit zulk een tegenzin als die, welke nu plotseling in haar was opgekomen, jegens een menscheijk wezen kon koesteren. Tot dusverre was zij de vriendin geweest van een

ieder, afkeer en minachting hadden tegen haar natuur ingedruischt en toch waren zij daar nu en zij beloofden welig te tieren in dezen verschen grond, haar geschonken door haar ontwakend sexegevoel. Haar liefde voor Ericsson was in één nacht ontstaan, doch haar verachting voor Gudmundsson was vele jaren geleden geboren en had, totaal onbekend, als een gezegeld pakket tot dusverre in haar gemoed gelegen. Het was de verachting op het gebied der liefde van de geschikte voor den ongeschikte, van de jeugd voor den ouderdom.

Zij deed dien dag haar huiselijke bezigheden als gewoonlijk en haar vader, wiens geest zich nog steeds bezighield met de zalmfuik, merkte geen verandering bij haar op; maar toen Gudmundsson dien avond kwam, wendde zij hoofdpijn voor en kwam niet beneden. Gudmundsson nu had de gewoonte elken zomer een plezierreisje van een maand of een week of zes, te maken; hij ging dan naar Kopenhagen, soms zelfs naar Engeland, en daar hij den volgenden dag zijn jaarlijksch uitstapje zou ondernemen, nam hij het zijn „fianceé" kwalijk dat zij zich voor zijn vertrek niet liet zien.

Den volgenden morgen echter, toen zij zich naar de pier begaf met zijn tasch in de hand, kreeg hij zijn belooning, want aan het hek stond Schwalla geheel gekleed hem op te wachten om hem naar de boot te vergezellen en afscheid van hem te nemen. Samen gingen zij door de straat. De „Ceres" had reeds stoom op en lag even buiten den fjord, op de plaats waar zij den vorigen avond het anker had laten vallen; eenige der laatste booten lagen klaar om over enkele minuten naar haar heen geroeid te worden.

Op weg naar de pier had Schwalla over koetjes en kalfjes gepraat, haast zonder te weten wat zij zeide; slechts één gedachte hield haar geest bezig:

„Zal hij me willen zoenen?"

Zij wist heel goed dat hij dit zou willen; ook was het natuurlijk dat hij het zou doen en toch scheen het haar een onmogelijkheid toe.

Om het laatste oogenblik slechts zoo lang mogelijk te verschuiven, vergezelde zij hem aan boord.

En daar, in de verwarring van eiermanden en kakelende kippen, manden met visch en balen schapenvachten, temidden van Skazstöders op weg naar Reykjavik en den Noorder Fjord en menschen die vrienden uit Skarstöd vaarwel zeiden, kwam het psychologische oogenblik.

Gudmundsson, zijn dikke lippen op elkaar persend voor deze handeling, boog zich voorover om haar te zoenen, en kuste de lucht.

„Ik kan niet," stotterde Schwalla, achteruit loopend en hem op armslengte afstand houdend. „Ik had het u willen zeggen — ik moet het u zeggen — ik kan niet met u trouwen — ik ben slecht — maar ik kan het niet helpen — ik zal schrijven."

Zij had in het geheel niet de gedachte gekoesterd, dit alles te zeggen, zelfs had zij tot op het laatste oogenblik nog geen plan gehad haar verlovings te verbreken. Het kwam er alles uit, alsof iemand anders het zeide, het klonk als ijelhoofdige gebabbel, bijna onbewust. Toen, terwijl de ankerketting werd ingetrokken en Olsen de bootsman haar toeriep, werd zij langzigtig geduwd en toen de boot afstiet, had zij als laatsten aanblik Gudmundsson's gelaat dat haar aanstaarde. Hetschip, de hooge roode schoorsteen, de booten aan de davids, alles verzonk in het niet bij dat breede gezicht, het gezicht van een boeman, uit het veld geslagen, en toch woedend, als van een, van zijn prooi beroofd.

En ofschoon zij was ontsnapt aan iets, erger dan de dood, voelde zij nochtans geen verlichting, want zij besefte niet waaraan zij was ontkomen. Zij wist slechts dat zij haar verlovings had verbroken, haar woord niet gestand had gedaan, alles in wanorde had gebracht en haar vader verdriet had veroorzaakt.

Olsen die de riemen hanteerde, merkte niets op. Hij dacht dat haar verhoogde gelaatskleur en het beven harer handen te wijten was aan de verwarring bij het vertrek van het schip.

Op de kade aangekomen, bedankte zij Olsen en liep op een draf naar huis.

Het was een harer bijzondere eigenschappen, dat zij even als een kind, hard kon loopen zonder den adem te verliezen.

Gunarsson was uit en zij begaf zich naar haar kamer, waar zij bij het open raam ging zitten, om op zijn thuiskomst te wachten, met de hand nu en dan op het hart, half ontsteld over hetgeen zij had gedaan en trachtend dit te réaliseeren.

(Wordt vervolgd).

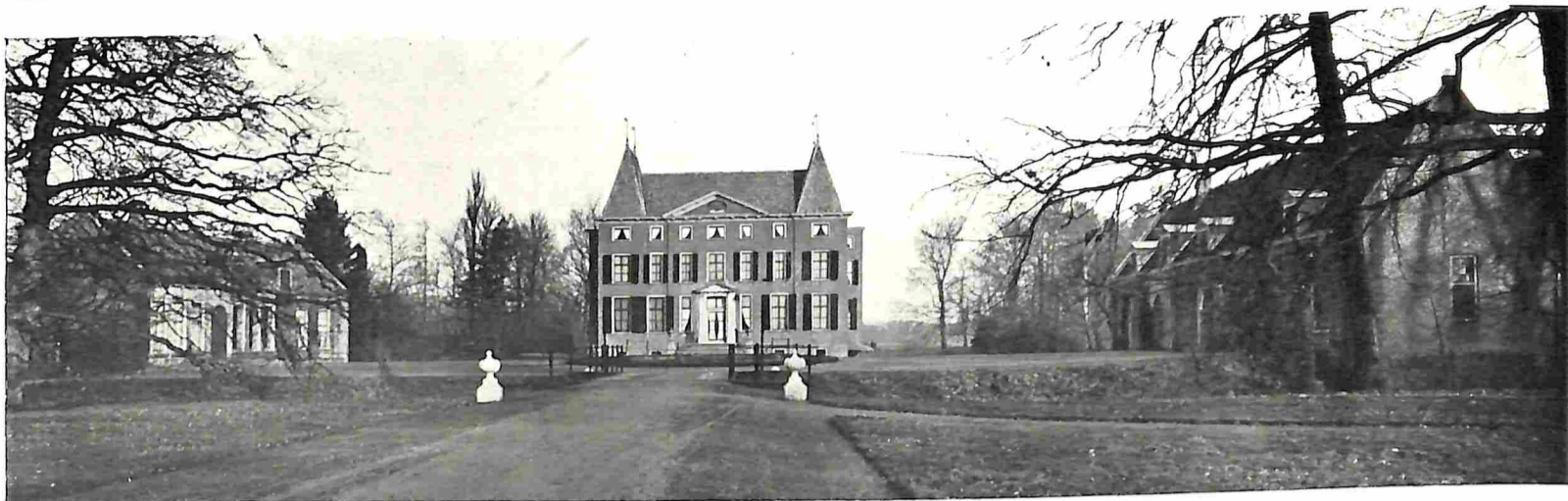

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL HARDENBROEK MET VOORHOF EN BIJGEBOUWEN.

HET KASTEEL HARDENBROEK.

DE boschrijke streek van Zeist tot Amerongen is sinds geruimen tijd het oord, dat aanzienlijken en vermogenden zich tot woonplaats kiezen. Maar eeuwen geleden gevoelden de ridders zich tot geheel andere streken aangetrokken. Zij moesten niets hebben van die hooge gronden, zij gevoelden niets voor een woning, die door het omringende geboomte bijna geheel aan het oog is onttrokken, zooals de tegenwoordige verblijfplaats van den man die eens Duitsch Keizer was, maar stichtten hunne burchten bij voorkeur op laaggelegen plaatsen, waar de gegraven slotgracht zich als van zelve met water vulde, en de nadering van den vijand reeds van verre kon worden waargenomen. In de middeleeuwen was dan ook juist het laaggelegen gedeelte van het Sticht als overdekt met ridderlijke huizen. Niet het minst langs de nu zoo weinig bezochte Langbroeksche Wetering vond men ze.

Een oud versje vertelt het nog :

Neerlangbroek
Die schrale hoek
Daar wonen niets dan Edellui
En Beeddellui,
Ridders
En Broodbidders.
Daar zijn niets dan Kasteelen en Vesten
Sterkenburg is het beste.

Niet veel meer is over van al die kasteelen. Maar toch nog wel wat. Zoo o.a. Sterkenburg, zij 't grootendeels gemoderiseerd. En dan Hardenbroek, het Huis, dat wij in dit artikel bespreken zullen. Maar dit laatste wordt gewoonlijk door de weinigen, die deze landstreek bezoeken, niet eens opgemerkt, omdat het op eenigen afstand van de Wetering ligt, ten zuiden van Sterkenburg, nabij den Krommen Rijn, en door geboomte grootendeels aan het oog onttrokken.

Van den weg, die even ten noorden van het kronkelende stroompje loopt, voert een korte breede laan naar het Huis. Deftig rijst het al heel gauw voor den bezoeker op, achter den voorhof met zijn rozenpracht, die geflankeerd wordt door de onvermijdelijke bijgebouwen, links de oranjerie, rechts, waar in de 18de eeuw nog de voorpoort schijnt geweest te zijn, de stal.

Vele onzer adellijke huizen vertoonen, hoezeer verbouwd, nog iets van de oude gedaante, omdat vaak van de oude fundamenten werd gebruik gemaakt. En wie dit Huis aanschouwt, meent aanvankelijk vooral in de vier torens op de hoeken het middeleeuwsch kasteel te herkennen, dat men in de 18e eeuw het bekende gewaad uit dien tijd — deftigen koelen ingang, groote en talrijke vensters, statig fronton — heeft aange-trokken.

Hoezeer blijkt in dit geval de schijn te bedriegen, als men de oude prenten van Hardenbroek heeft gezien! Want geenszins is Hardenbroek een trotsch getorende burcht geweest als het nog bijkans gave specimen van deze soort, de vorige week in dit blad behandeld — het kasteel te Helmond. Dat het oudtijds niet veel meer dan een toren was, zooals V. P. in het „Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht” (1843) schrijft, is niet meer dan een vermoeden. De oudste bekende tekening van R. Roghman, van 1646/47, —

in het Utrechtsch archief zagen wij een copie hiervan in O.I. inkt, door L.G. Serrurier — vertoont ons een zeer onregelmatige verzameling van gebouwen met trapgevels en ongelijke daken, hier en daar, als boven den ingang, een erkerachtige uitbouw; op een teekening van 1694 ziet men bovendien een zwaren vierkanten gekanteelden toren rechts aan de achterzijde. Een hoogst schilderachtig gebouwen-complexje, maar allerminst een kasteel dat er als een sterk middeleeuwsch slot uitziet. Het verbaast ons dan ook niet, dat het Huis in den woeligen Spaanschen tijd onbewoond was, en de heeren van Hardenbroek er de voorkeur aan gaven het slot te Abcoude te bewonen, welks bouwvallen in de 18de eeuw nog van zijn vroegere sterkte spraken. Van belegeringen, al of niet succesvol doorstaan, is evenmin iets bekend.

Voor we nagaan wanneer het Huis zijn tegenwoordige gedaante kreeg, eerst enkele woorden over zijn stichting en zijn eerste bewoners.

Een edelman uit het geslacht van Wulven, de vruchtbare stam, waaruit vele aanzienlijke Utrechtsche takken gesproten zijn, was 't, die omstreeks 1260 Hardenbroek stichtte; deze, Gijsbert van Wulven, droeg het op aan zijn oom, den heer van Sterkenburg, waarvan hij het wederom in leen ontving; na 1390 is Hardenbroek leenroerig aan Vianen geweest.

Gijsbert van Wulven's afstammelingen zijn den naam Hardenbroek gaan voeren; deze naam vindt zijn verklaring waarschijnlijk in de gesteldheid van den grond, waarop het Huis verrees: op de grens van de harde kleigronden ten noorden van de Lek en het eertijds moerassige land — overblijfsel naar men vermoedt van een ouden tak van den Rijn, — waardoor thans de Langbroeksche Wetering loopt.

Tot 1662, dus gedurende vier eeuwen, is het Huis steeds van vader op oudsten zoon overgegaan; maar in dit jaar stierf Herman Peter van Hardenbroek ongehuwd en kwam de zetel van het aloude geslacht aan diens neef Hendrik Gijsbert, wien klaarblijkelijk niet de liefde voor het stamslot in het bloed zat. Hij tenminste verkocht de Ridderhofstad — dat was het sinds 1536 — in 1686 aan Cornelis Aertsz. van Juchen. Nog in hetzelfde jaar ging Hardenbroek over aan jhr. Adriaan van Rossum, wiens zoon Pieter Godard hem in 1687 in het bezit opvolgde. Deze schijnt, omstreeks 1694, het Huis belangrijk verbouwd te hebben; vermoedelijk is het juist te zeggen, dat het toen geheel nieuw werd opgetrokken. Hardenbroek werd een allereenvoudigst, stijf, langwerpige vierkant gebouw, met een klein voorplein aan de voorzijde uit zijn breede grachten rijzende. Was dit weinig aantrekkelijk bouwgewrocht in 1733, toen Pieter Kerckring er eigenaar van werd, nog niet voltooid? Blijkens aantekening van zijn vrouw Aldegonda Moeyaart, heeft haar man er nog meer dan f. 24000 aan ten koste gelegd; en wellicht zag het huis er daarna minder onaangenaam uit, dan de teekening van Pronk in 1731 het nog vertoont; vermoedelijk echter zijn de gelden voornamelijk aan het inwendige besteed. Pieter Kerckring overleed in 1741, en zijn weduwe hertrouwde daarop met Johan George van Raesfeld, die Hardenbroek na haar dood in 1748 publiek deed verkoopen. Dan komt het Huis aan een afstammeling van den stichter terug: Johan Adolf van Hardenbroek wordt koper. En zoo groot was de vreugde over dezen terugkeer van den in een onbewaakt oogenblik door

den snooden Hendrik Gijsbert aan vreemden verkochten zoon, in het Hardenbroeksche gezin, dat de gelukkige eigenaar het in die 62 jarige uithuizigheid zoo verworden kindeke tot een statigheid bracht, die het te voren nooit gekend had. In 1762 liet hij het huis aan de voorzijde vergrooten, waarbij het voorplein verdween, zoodat de voorgevel nu met zijn tweetal hoektorens die eigenlijk alleen door spitsen tot torens zijn gepromoveerd, recht uit de gracht oprees. Met een tweede belangrijke vergrooing werd in 1789 aangevangen; Johan Adolf, de 15de heer van Hardenbroek van dien naam, mocht de voltooiing in 1793 niet meer beleven; in het jaar te voren was hij gestorven. Ten koste van de gracht ditmaal werd het kasteel aan de achterzijde uitgebreid, waar het in hoofdtrekken hetzelfde uiterlijk kreeg als aan de voorzijde; daar deze vleugel iets minder diep was dan die aan de voorzijde, werden de torens vierkant, en van een pyramidevormige spits voorzien, terwijl hun broeders aan de voorzijde een zadeldak hadden ontvangen. Tegen elken zijvleugel werd bovendien een vierkanten aanbouw opgetrokken, die niet tot het schoon van het Huis bijdraagt; misschien is het de bedoeling geweest ze ook van spitsen te voorzien en voor torens te doen doorgaan, maar daarvan is nooit iets gekomen.

In dezen staat is het Huis vrijwel gebleven tot op dezen dag; alleen zijn al vele jaren geleden de typische 18de eeuwse kleine ruiten in vele vensters door grootere glazen vervangen. Aan den achtergevel geschiedde dit niet, en deze maakt reeds daardoor een prettiger indruk. Maar daardoor niet alleen. Want de voorgevel is allerminst een bouwkundige schepping van den eersten rang, terwijl de achtergevel, hoe eenvoudig ook, diens gebreken mist.

Nog steeds behoort Hardenbroek tot het geslacht van hen, die er hun naam aan ontleenden.

Na u even naar den oostelijken zijgevel te hebben geleid, waar in het midden nog duidelijk de licht-roode groote baksteenen van het oude huis te zien zijn — hoogst waarschijnlijk niet overblijfsel van het in 1694 opgetrokken gebouw, zooals Craandijk meent, maar van het vroegere Huis — zouden wij U kunnen verzoeken met ons het inwendige in oogenschouw te gaan nemen, als het niet wenschelijk ware u nog even iets te vertellen, ter beter begrip van wat u te wachten staat.

Het kasteel wordt niet meer door Baron van Hardenbroek bewoond; zijn woonplaats is Lopikerkapel. Nadat het tijdens de mobilisatie eenige jaren ten dienste van het Roode Kruis was ingericht, is het in 1917 verhuurd aan de Nederlandsche Christelijke Studenten-Vereeniging, die er haar bureau vestigde. Tevens werd het woonplaats van haar secretarissen, Dr. H. C. Rutgers en Dr. M. van Rhijn, welke laatste het kasteel thans heeft verlaten, om zich in de „Leemkolk” onder Werkhoven, op enkele minuten afstands, te vestigen. Maar daar bepaalde zich de nieuwe bestemming van het kasteel niet toe; het werd tevens het huis, waarvan in art. 4 van de Statuten der Nederl. Christel. Stud. Ver. — die zich de geestelijke verzorging der studentenwereld ten doel stelt — sprake is. In dat artikel lezen we o.m., dat de Vereeniging haar doel tracht te bereiken door „het stichten van een huis waar zij geregeld voor studenten alsmede voor anderen, die door het bestuur of het daartoe aangewezen bestuurslid speciaal zijn uitgenoodigd, gratis cursussen laat houden over den Bijbel, de Zending en over wetenschappelijke onderwerpen in verband met de verschillende faculteiten der universiteiten,” en „het verschaffen van huisvesting aan de deelnemers der (hierboven bedoelde) cursussen.” Welnu, die cursussen worden op Hardenbroek gehouden, die huisvesting wordt op Hardenbroek verschaft. Een zestigtal deelnemers kunnen er geherbergd worden.

Deze uitweiding geschiedt geenszins om de aandacht op de Vereeniging te vestigen — al wenschen wij haar alles goeds toe, dit ligt niet op onzen weg — maar om het vele dat

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL HARDENBROEK, GEZIEN VAN HET ZUIDWESTEN.

nu juist niet in een adellijk Huis verwacht en nochtans binnen Hardenbroek aanschouwd wordt, te verklaren.

Thans de hooge brug over — als bij vele van dergelijke Huizen ligt daaronder, dicht bij het water der slotgracht, een eenvoudige houten brug voor het dienstpersioneel —, even een blik geworpen op het wapen der Hardenbroeks boven den voorgevel, golvende geel en roode banen met het devies: „Semper idem”, en de glazen hoofddeur door, waarboven we, in het fronton, niet zeer duidelijk „Ao. 1762” gegrift zien. We staan dan in de vestibule, waar tegen de wanden zes groote wapenborden prijken: dat van Johan Adolf van Hardenbroek, den herschepper van het kasteel, is rijk met krijsattributen omlijst.

De ruime zaal achter de vestibule, vanwaar men een fraai uitzicht heeft op de weide achter het kasteel, dient thans als eetzaal, is wellicht steeds als zoodanig gebruikt. Boven de deur naar de vestibule lezen we in gothische letters: Gisbertus de Wulven baromiles extrui me et Hardenbroek appellari iussit. Anno MCCLX (Ridder Gijsbert van Wulven gaf

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL HARDENBROEK, GEZIEN VAN HET ZUIDOOSTEN.

bevel mij in 1620 te bouwen en Hardenbroek te noemen). Boven de vier kleine deuren aanschouwt men niet zeer duidelijke mythologische voorstellingen (jachtgerei, spinrokken, weegschaal en zwaarden). En dan hangen hier eenige familieportretten. Natúúrlijk hangen ze hier. Want ze hangen bijkans overal in dit kasteel, dat er wel een honderdtal rijk is; en daaronder zijn er van eerbiedwaardigen ouderdom en van groote kunstwaarde, om van hun beteekenis voor geslacht- of wapenkunde nog maar niet te spreken. Van óns verwachte men niet een beschrijving van deze hoogst merkwaardige collectie, de groote schat die ons inziens dit kasteel binnen zijn muren bezit, wat niet zeggen wil, dat ze deze beschrijving niet ten vólle verdient.

Niet geheel zwijgen willen wij echter over dat ééne kostelijke doek in de eetzaal, rechts van de groote deur, waarop wij een voorname bekoorlijke vrouw in zwierig gewaad zien afgebeeld; dat zij — waarschijnlijk Megteld van Reede van Renswoude, echtgenoot van Gijsbert van Hardenbroek, die in 1658 als commandant van Hulst stierf — een schoone vrouw is geweest, staat vast, maar dat zij door een meesterhand werd geschilderd, lijkt ons evenzéeër buiten kijf, al zijn wij ten dezen tot het vellen van een beslist oordeel niet geheel bevoegd.

De kamer rechts van de vestibule, in den zuidoostelijken hoek van het kasteel, thans vergaderzaal, heeft nog veel van haar 18de eeuwse rococo-zwier behouden, met haar witte, met vergulde biesjes afgezette betimmering, haar spiegels met rococo-omlijsting boven den schoorsteen en tusschen de vensters, waarboven, evengrillig omlijst, bloemstukjes prijken, die ook boven de deur zijn aangebracht. De meubileering kon nog meer met dit alles vloeken dan zij doet, en dan de op zich zelf beschouwd fraai omlijste familieportretten doen, waarvan natuurlijk ook hier weer een aantal de wanden sieren; vooral het portret, in rijk gebeeldhouwde lijst, van Jan Louis van Hardenbroek, kapitein ter zee, trekt hier de aandacht.

Achter dit vertrek bevindt zich de smalle maar vrij lange groote zaal, vermoedelijk oudtijds de feestzaal, thans, bij druk bezoek der studenten, als kerk gebruikt, waarvoor de omgeving nu juist niet zeer passend is, al overheerscht hier de strengere Lodewijk XV stijl in stoffeering en — gedeeltelijk tenminste — in meubileering. Geen meesterhand is hier — naar 't ons voorkomt — aan 't werk geweest. Toch maakt deze zaal met haar spiegels met console-tafeltjes en haar glaskronen wel een rijken indruk; de uitbouw van den zijgevel is hier op typische wijze als een soort van erker gebruikt. We behoeven zeker niet meer te zeggen, dat vele familieportretten ook hier te zien zijn.

Hiermee is wel het mooiste genoemd, dat Hardenbroek den bezoeker biedt. Over de rest kunnen wij kort zijn. In een torenkamer aan de achterzijde zagen wij een merkwaardig oud schilderstuk, een symbolische voorstelling van de geboiede Nederlanden voor den op een troon gezeten Alva, als wij ons niet vergissen; in de kamer links van de

vestibule, thans de werkkamer van den secretaris, boven den schoorsteen, een schilderstuk, voorstellende een meneer uit den pruikentijd, met steekje op en gezeten op een wit paard dat wel van hout schijnt te zijn. En dan, — vooral, in al deze en in niet bijzonderlijk genoemde kamers, familieportretten.

Langs de trap die naar boven voert, namen van leden van 't geslacht Hardenbroek en verwanten, omringd door wapens, en boven weer, in schier alle kamers en vaak op vrij onoogelijke behangseltjes, familieportretten, uit vele eeuwen.

De kamers links en rechts van de bovengang (boven de vestibule) vertoonen eenige versiering: schilderstukken boven de schoorsteenen, in de ééne bovendien stillevens boven de deuren. En verder — familieportretten, familieportretten.

Op de zolderverdieping zijn verscheidene vertrekjes, waarin de studenten tijdens hun verblijf op het kasteel van de nachtrust kunnen genieten. Hier ook is te zien, dat achter het ovalen schild in het fronton van den voorgevel, waarop van buiten gezien het wapen van Hardenbroek prijkt, zoals wij reeds vermeldden, andere wapens zijn geschilderd met deviezen, die wij in het duister niet konden ontcijferen, een dubbel wapenbord, gehouden door een leeuw en een eenhoorn. Waarlijk, er is hier veel voor wapenkundigen te zien, waaraan zij hunne lusten tot afnattens toe kunnen botvieren.

Geheel beneden bevinden zich de keuken- en kelder-ruimten, door hier en daar zeer dikke muren gescheiden, overblijfselen vermoedelijk van het oude Hardenbroek.

Als wij nu nog gezegd hebben, dat het Huis centraal verwarmd en — zonderlinge tegenstelling — met petroleum verlicht wordt, gelooven we wel het voornaamste te hebben medegedeeld van wat er van Hardenbroek te vertellen valt.

„Maar dat vele dat men in een dergelijk Huis nu eigenlijk niet zou verwachten, waarop ge ons hebt voorbereid?” Ach, wij zwijgen er liever over. Waarom scherp licht te laten vallen op de gevolgen van het een 18e eeuwse adellijk huis gebruiken ter huisvesting van studenten, plaats waar cursussen worden gehouden, bureau eener Vereeniging en woonplaats harer secretaris? De Ned. Christ. Stud. Ver. is zoo trotsch op haar Hardenbroek, gevoelt er zich zoo thuis. Mogen wij haar dan vergelijken met de bekende kat in het vreemde pakhuis? Zullen wij er dan over uitweiden, dat onze aesthetische gevoelens wel eens gekrenkt en onze zin voor historie en traditie wel eens pijnlijk geraakt werd tijdens de bezichtiging van dit Huis?

Bepalen wij er ons slechts toe de zoo krachtig naar haar goede doel strevende Vereeniging de geldmiddelen toe te wenschen die het haar mogelijk zullen maken op den duur een eigen modern vereenigingsgebouw te betrekken, dat, praktischer in 't gebruik, vrienden onzer oude buitenverblijven pijnlijke oogenblikken zal besparen.

A. L.

Nog iets over reizen in Spanje.

(Slot).

III.

„E NFIN, ce qui devait arriver arriva. J'étais en train de retourner dans ma tête je ne sais quel lambeau d'hémistiche, comme c'est mon habitude en voyage, lorsque je vis venir de mon côté, décrivant une rapide parabole, mon camarade qui était assis en face de moi; cette action bizarre fut suivie d'un choc très-rude et d'un craquement général: „Es-tu mort?” me demanda mon ami en achevant sa courbe. — „Au contraire”, répondis-je; „et toi?” — „Très-peu.” me répondit-il. Et nous sortîmes au plus vite par le toit défoncé de la pauvre voiture qui était brisée en mille pièces. Quant aux mules, elles s'étaient envolées, et avaient emporté à tous les

Foto C. Steenberg.

HET KASTEEL HARDENBROEK, ACHTERZIJDE.

diabes le train de devant [et les deux petites roues"]..

Dùs een gedeelte van het kostelijke verhaal, waarin, in zijn „Voyage en Espagne,” Théophile Gautier ons vertelt van zijn avontuurlijken tocht naar Valladolid en van wat hij onderweg beleefde met de muilezels van de „koninklijke post.”

En hij voegt er aan toe :

„Règle générale, lorsque deux voitures traînées par des mules se rencontrent, l'une des deux doit verser.”

Dat was in 1840.

In den tijd dat men er reisde nog met een ganschen stoet van postiljons en kleurig gedoste bedienden, in den tijd nog van den mayoral en den zagal en de escopetero's...

Sinds heeft onze Spaansche postkoets, gelijk nu eenmaal zoo veel op deez' wereld, wel eenige verandering ondergaan, is de „correo real” er de oude „correo real” niet meer, zijn de muilezels er geloof ik wat minder „farouche”, wat minder „diabolique.”

En zelfs van plundering onderweg, van struikrovers, hoort men er zelden meer.

En toch, — ja, en toch ! hoe dikwijls had er ook voor ons nog een reis met zoo een ouderwetschen, hoogen, gelen postwagen iets van het werkelijk ongewone, iets van het avontuurlijke haast.

Ook, al namen dan onze mulo's geen enkelen keer het bit tusschen de tanden, en bleven alle vier wielen gespaard.

Want nòg vindt men ze er in Spanje, van die bijkans antieke postkoetsen.

Nòg rijden ze er, die hooge, oudmodische reiswagens met een vijf- of zevental muilezels bespannen.

En menigen tocht heb ik er dan ook nog mede gemaakt.

Ja, dat was dan wel het echte reizen van vroeger, zooals men daar, gezeten naast den postiljon of hoog onder de witte linnen huif, bij bellengetinkel en zweepgeknal langs den ouden, stoffigen landweg reed.

— Huu-a-lááá! huu-óóó!..., en in vollen draf ging het er dan naar buiten.

— Huu-a-lááá!..., huu-óóó!..., en in wolken van stof ging het schokkend en schuddend er dan door de vlakten en over de bergen.

Ah ! het wilde zweepgeklap en het dolle rijden dan, wanneer wij er door de gehuchten en door de dorpjes kwamen en onze postiljon toch bovenal een kranige postiljon wilde wezen.

Ah ! het bolderen en het stooten dan, daar over hobbelige straten en hellende keiwegen en nauw'geplaveide bruggen soms.

— Huu-a-lááá!..., huu-óóó!...

Ja, dat was dan toch wel het reizen nog gelijk in Gautier's dagen. Ook zooals men daar naar hartelust overal pleisterde en gezellig poosde. Want al evenmin als onze Spaansche lokaaltjes, liet er onze diligence de gelegenheid tot rusten ooit voorbijgaan. Een boodschap hier of daar af te geven, het afscheid van een reiziger onderweg, een tegemoetrijdende carro die niet voldoende uitweek (omdat de koetsier rustig te dommelen lag), een kudde varkens welke niet op zijde wilde gaan, — kom ! wat had men al geen redenen om den tocht eens te onderbreken, kom ! wat al geen redenen om eens een wijle te pauseeren.

En dan de venta's en de kleine fonda's onderweg ! Zouden wij ze wààrlijk wel links hebben kunnen laten liggen ?

Ja, dat was dan toch wel het reizen nog gelijk in de goede, oude dagen, dat was dan toch wel het reizen nog waarbij men veel hoorde, en veel zag, en veel ondervond vaak.

— Huu-a-lááá!..., huu-óóó!...

Ah ! wat al geen mooie ritten daar langs welige huerta's en zilver-groene olijfgaarden en koele bosschen van kastanje

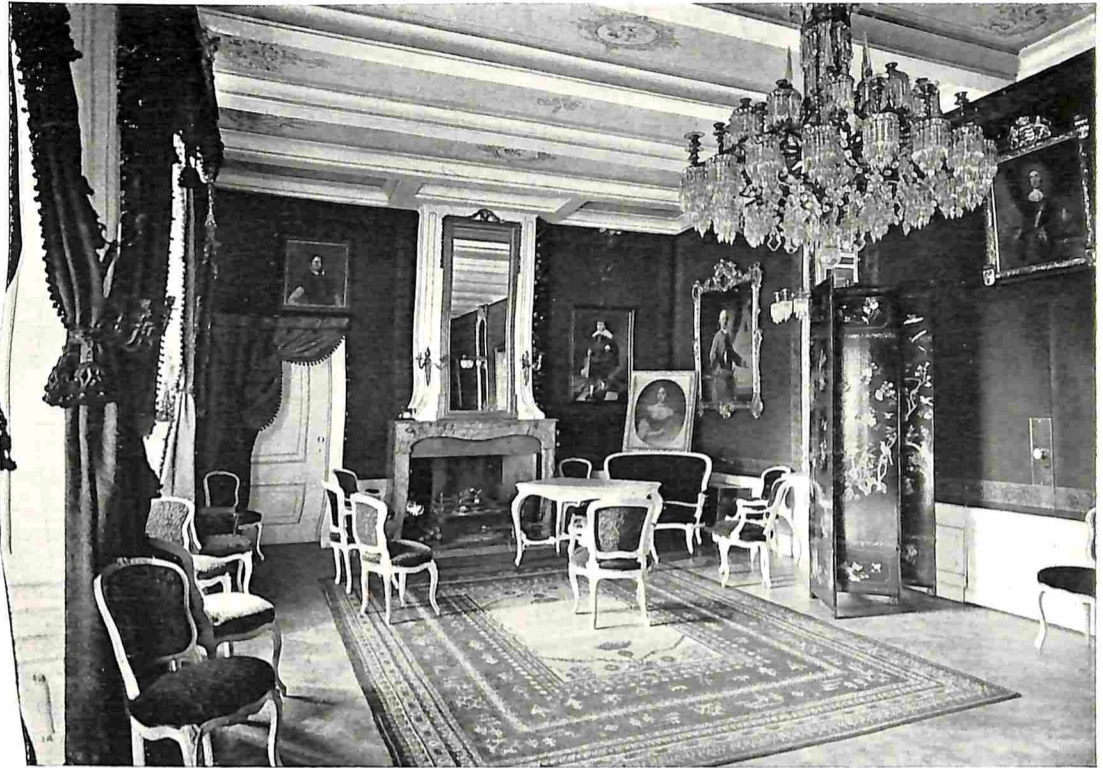

Foto C. Steenberg

HET KASTEEL HARDENBROEK. ZUIDZIJD VAN DE GROOTE ZAAL.

en kurkeboom. Wat al geen mooie ritten daar door de stille vallien en langs zee.

— Huu-a-lááá!..., huu-óóó!...

Ah ! wat al geen prettig samenzijn daar, wat al geen gezellige tochtgenooten dikwerf.

En wat al geen genoegijke rustpoozen, doorgebracht daar in de kleine, witte venta's, doorgebracht daar in de pittoreske herbergjes op het land. Dios ! wat smaakte er dan een beker vino blanco, of een hartigen dronk gouden jerez, bij een goede snee brood bestreken met olijfolie en wat zout, wat smaakte er dan een cigarette, of een gesmökkelde Havana, daar bij een glas zoet kruige anis del mono !

En wanneer ik dan eindelijk tegen den avond, vermoeid van de reis, op de plaats mijner bestemming was aangekomen, en ik er op het balkon van mijne simpele fondakamer nog eens mijn tocht te bemijmeren zat, — ja ! dan was ik toch wel heel dankbaar dat ik haar daar nog gevonden had, de „correo real”, de antieke, stoffige diligence, de hooge, gele reiskoets met haar braven postiljon.

En vertelle ik nu tot slot en besluit nog iets van de „tartana”, nog iets van het geestige Spaansche huifkarretje met hare bont gesierde bespanning. Immers bedient men zich niet ook van haar nog, wanneer men het werkelijke Iberische land wenscht te bereizen ?

Stel u dan voor, een coquet, tweewielig wagentje, — in den regel vroolijk rood of oker geschilderd — overdekt door een bevallig gebogen wit- of bruin-linnen huif. Als bij een brik, heeft men er de banken, waarop kleurig fluweelen kussens meestal, in de lengte in aangebracht en bevindt zich ook het portier, of dikwerf slechts de plaats daarvan, aan den achterkant. Een smal plankje op een der boomen bevestigd, dient er dan tot zitplaats voor den voerman, — hetgeen natuurlijk niet uitsluit dat genoemde caballero zich niet vaak een zacht plekje binnenin kiest —, terwijl voor alle veiligheid, een rem, en voor enige verlichting bij avond, een bescheiden olielantaarntje ten dienste staat

Wat nu aangaat de bespanning van het wagentje, zoo ziet men er voor de „tartana”, òf den muilezel òf een klein paard. Of wanneer de weg lang en moeilijk is, soms ook wel beiden. In dat laatste geval heeft men dan de dieren voor elkaar geplaatst. Voorts..., maar hòe u nu hier een idee te geven van de zeer dikwijls fantastische aankleding dier viervoeters ? Hòe u nu wel te beschrijven, die soms zoo kunstig bewerkte gareelen, die tuigen vol kleurige franjes en pompons, die dekken, die hoofdstellen vol zwierige kwasten en pluimen en klokjes en bellen ?

THEO DE VEER

DE RAAF IN 'T VOLKSGELOOF.

IN het volksgeloof van vroegeren en lateren tijd bekleedt de raaf een belangrijke plaats. Het Christendom heeft haar tot een duivelsvogel gemaakt; maar in de Germaansche godenleer is deze vogel het zinnebeeld van Wodan's (Odin's) alwetendheid, in de Grieksche mythologie is zij met den wolf (het symbool der zon en der bloedwraak) Apollo heilig.

Geen vogel was den Germaanschen oppergod dierbaarder en heiliger dan de raaf. Twee raven zitten op Odin's schouders en fluisteren hem al het nieuws dat zij hooren en zien, in het oor. Hij zendt ze des morgens uit om alle werelden door te vliegen, en des middags keeren zij tot hem weer, om hem wat zij vernamen, kond te doen. De menschen noemen hem daarom „Ravenvader”.

De raaf gold vroeger voor een geluksvogel; ravengekras was een gelukkig voorteken. Kwam een raaf aanvliegen, terwijl het zegeoffer vóór den slag in gereedheid werd gebracht, dan vermeerderde de hoop op overwinning. Verder verkondigde het gekras van de raaf, dat Odin het aangeboden offer aannam. De Noormannen namen op hun zeetochten steeds raven mee om te onderzoeken, of er land in de nabijheid was. Zoo ontdekte Floki IJsland, door telkens raven te laten uitvliegen, totdat een ervan niet terugkeerde. Als zich een raaf op het schip neerzette, dan wist men dat men spoedig zou moeten strijden. Zette een raaf zich met geopenden snavel en klapwiekend op het veldteeken, dan voorspelde dat geluk, zat zij stil en liet zij de vleugels hangen, dan was dat een ongelukkig voorteken.

Van een den hoogsten god gewijd wezen werd de raaf tot een demonischen vogel, en wel van dien tijd af dat de machtige Hemelgod Wodan door de priesters tot duivel verklaard en in de hel gebannen werd of veroordeeld om als *wilde jager* rusteloos tusschen hemel en aarde rond te zwerven. De raaf verschijnt nu als symbool en als gezelschap des duivels. Bij de Christenen is zij, eens het zinnebeeld der alwetendheid, tot duif, het symbool van den Heiligen Geest geworden. Bij den doop in de Jordaan daalt de duif op Christus neer, Augustinus wordt steeds met een op den schouder zittende duif afgebeeld.

Het gekras van de raaf gold voor een onheilspellend teeken. Augustinus vond in het ravengeriep: *cras, cras!* iets duivelsch, als een aansporing tot uitstel, want *cras* beteekent in het Latijn morgen. Een raaf, krassend op het dak van een huis gezeten, werd als de voorbode van een naderend onheil beschouwd, meestal van ziekte of dood. En bij de schildering van een akelig natuurtooneel worden de zwarte, krassende raven zelden gemist.

Wanneer men beweert dat iets aan het licht zal komen, „al zouden de raven het uitbrengen”, beroept men zich op de alziendheid der raven. De raaf wordt voor onnatuurlijk wreed voor haar jongen gehouden; zij drijft ze uit het nest, zoodra ze kunnen vliegen. Daarom heet een ontaard vader in Duitschland een „Rabenvater”, en „Rabenstein” beteekent gerechtsplaats, galgevel. De zegswijze: hij steelt als een raaf, wijst op het diefachtige karakter van den vogel. Ook loert zij vooral op de oogen van haar prooi, maar „de eene raaf pikt de andere de oogen niet uit”.

In geheel Duitschland, Nederland, Denemarken, zelfs in het hooge Noorden, kent men sagen die op Odin's omzwervingen in de gestalte van een raaf, ook wel van een uil, betrekking hebben. Zoo is het volgende verhaal in ons land niet onbekend.

In de nabijheid van het slot Wynendael woonde lang geleden een oude boer wiens zoon zulk een hartstochtelijk liefhebber van de jacht was, dat hij den geheelen dag, in plaats van op het veld te arbeiden, in de bosschen omzwierf. De vader had hem daarover reeds dikwijls onderhouden, maar de zoon bekommerde zich daarom niet en deed zooals hij gewoon was.

Toen nu de boer op zijn sterfbed lag, liet hij den zoon tot zich roepen om hem nog een laatste christelijke vermaning te geven. De zoon wilde echter niet komen, floot zijn honden en ging het bosch in. Daarop ontstak de grijsaard in vreeselijken toorn en vloekte zijn zoon met de woorden: „Jaag dan nu voor eeuwig, ja voor eeuwig!” en toen wendde hij het hoofd om en stierf. Sedert dien tijd zwerft de ongelukkige rusteloos in de bosschen rond. Des nachts hoort men hem dikwijls erbarmelijk roepen: „Jakko! Jakko! Jakko!” en dan weerklinkt in den geheelen omtrek een jammerlijk gekerm en vreeselijk hondengeblaf.

Volgens anderen werd de zoon door zijn vader in een roofvogel (raaf) verwenscht, en vliegt hij in deze gestalte rond; hij vervolgt menschen en valt dieren aan, en doet daarbij steeds denzelfden kreet weerklinken.

Toen de bosschen om Wynendael in de laatste jaren uitgerooid werden, heeft de jager zich hooger op begeven.

J. W.

'n Tweede Albrecht Beiling.

In 't begin van de vorige eeuw woonde in *Venhuizen*, 'n dorp bij Enkhuizen aan de zee gelegen, 'n zekere *Davidson*. Deze was een vurig Oranjeman en hij ontzag zich niet dat openlijk te kennen te geven. Hij was landbouwer en veehouder en leverde meermalen z'n producten aan de Engelsen.

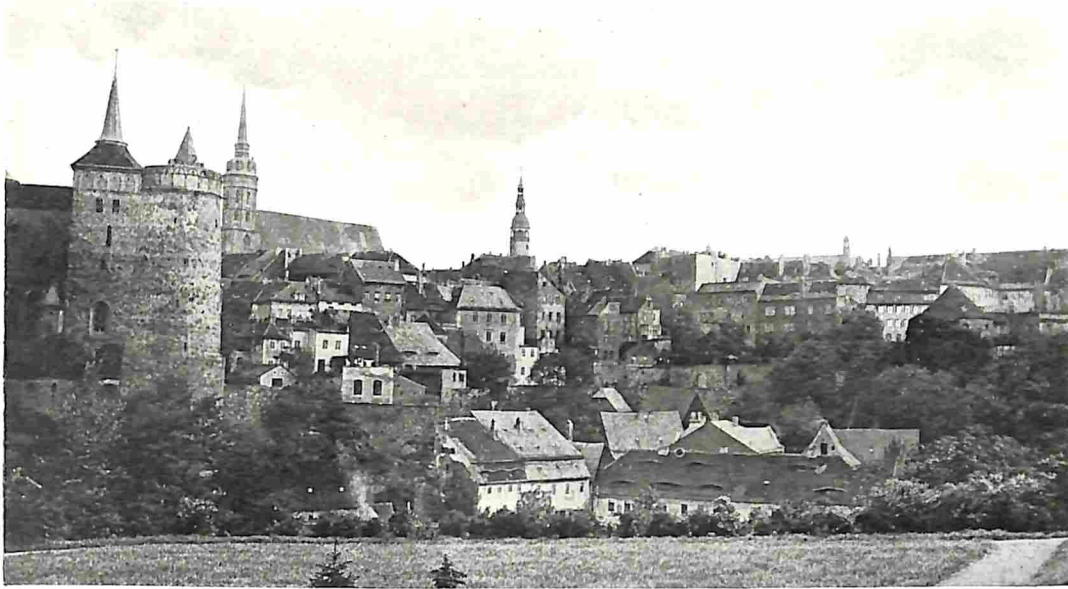
Daartoe had hij een goede gelegenheid want z'n boerderij lag ver afgelegen in 't gehucht Tersluis, vlak tegen den Zuiderzeedijk. Hij had z'n paard geleerd om op de achterpooten te gaan staan, als hij „Oranjeboven!” riep. Dat deed hij ook eens in 1812 te Hoorn, toen hij ter markt geweest was en weer naar huis ging. Z'n straf bleef niet uit. Des nachts werd hij gehaald en kort daarop sprak de krijgsraad het doodvonnis over hem uit. Dit zou bij 't fort te St. Pancras, waar eenige soldaten lagen, worden ten uitvoer gebracht. Davidson verzocht verlof om eerst afscheid van vrouw en kinderen te nemen en orde op z'n zaken te stellen. Dit werd hem toegestaan en hij werd op eerwoord vrij gelaten. Hoewel hij misschien naar Engeland had kunnen vluchten, wilde hij, ondanks de smeekbeden zijner vrouw, z'n woord niet breken. Hij liet door z'n knecht z'n trouwe paard voor de sjees spannen en reed naar St. Pancras, waar hij zich aanmeldde bij den officier, die de commandant van 't fort was.

Foto C. Steenbergh.

HET KASTEEL HARDENBROEK, VOORGEVEL.

VAN DE WENDEN EN HUN LAND.
DE OUDE WENDISCHE STAD BAUTZEN, DE GROOTSTE PLAATS IN DE LAUSITZ.

Nadat hij nog eens „Oranje boven!” had geroepen, werd 't vonnis ten uitvoer gebracht.

Onder de soldaten aan wie bevel gegeven werd den trouwen boer te fusileeren, behoorde ook 'n jong dorpsgenoot van hem. Aan dezen werd daarna bevolen paard en sjees van Davidson naar diens vrouw te brengen.

Vreemd is 't, dat dit historische feit, dit bewijs van ridderlijke trouw van 'n eenvoudig man, nooit vermeld is in onze geschiedenisboeken.

J. SCHUITEMAKER Cz.

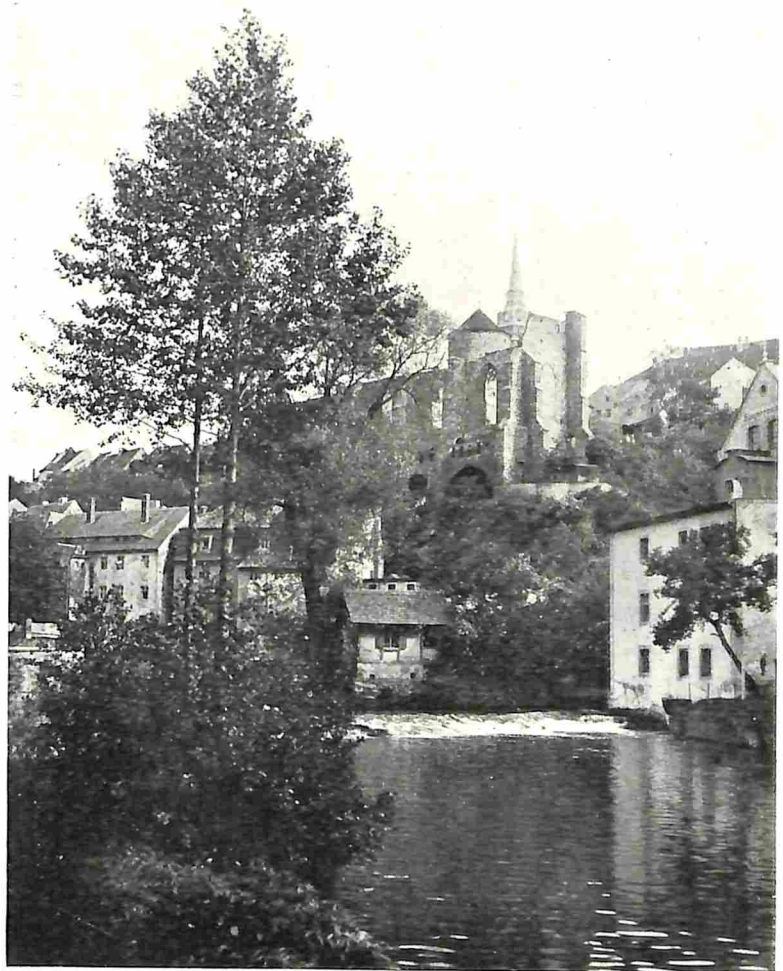
VAN DE WENDEN EN HUN LAND.

Ik was voor eenige dagen in het land der Wenden. In Midden-Europa leven, nevens de Deutsche stammen van Germaanschen oorsprong, nog eenige overblijfselen van vroegere volksverschuivingen. — In Duitschland zijn er nog gansche landsdeelen, bewoond door menschen van Slavischen oorsprong. — Zij vormen als eilanden . . . volkseilanden . . . te midden van het vaste land. Ze zijn als de eilanden, waaraan de machten van water en wind gedurig knagen . . . Zij worden kleiner. De menschen pogen de echte eilanden, die door de zee bedreigd worden, door kunstwerken te verdedigen. Zij kunnen ten hoogste den gang van het noodlot vertragen. Zoo is het ook met deze volks-eilanden. Er is geen voorbeeld van een zich-bewust volk dat zonder verweer verdwenen is . . . Eeuwen en eeuwen verdedigen zij zich op hun al maar toe kleiner wordend terrein . . . Er ligt grootheid in dien ongelijken kamp. Toch doet hij denken aan den braven don Quichotte. Maar wee den mensch, die in den Spaanschen held niets anders zien kan dan een ongelukkige die zich beweegt en moeite geeft om de domme galerie aan het lachen te brengen. Als men nu in het land der Wenden, beter gezegd, der Sorben komt, hoort men de lieden hun tevredenheid uitspreken dat zij een wereldtaal kennen. Zij pochen er op Duitschers te zijn als de Duitschers van Germaanschen oorsprong. Ik had den indruk dat ze zoo luid hun tevredenheid riepen om mij het denken te beletten. Zij verlangden er naar mij te overschreeuwen. En hoezeer ze ook fier zijn thans heelemaal Duitschers te zijn, hun taal wordt nog gesproken. Hun dorpen zijn verschillend van die der Saksers en der Germaansche Duitschers. Hun eeredienst is verschillend. Hun zeden zijn verschillend. Het meest in het oog vallend onderscheid met de andere bewoners van deze streek, het verschil in de kleeding, verdwijnt meer en meer. De invloed van het omringende land, en niet weinig de invloed van het niet zoo ver af gelegen Berlijn, doet zich zeer gevoelen. — De Berlijnsche menschen komen af en toe naar Sorbenland . . . om het te bekijken . . . Deze voor de bewoners van het land niet zeer aangename nieuwsgierigheid van grootstadbewoners heeft het jonge volk er toe doen besluiten zich te kleeden . . . als alle andere menschen. Zij werden niet graag als vreemde dingen aangehaapt en ongewoon bespot . . . Hoe vreemd het ook klinkt, de nabij-gelegen grootestad heeft hier een deel van het volkseigene gedood. Toch wordt er nog Wendisch ge-

sproken en zijn er voor den aandachtigen bezoeker van het land vele overblijfselen te vinden van het bestaan van een volksstam, verschillend van die der Saksers en der Germaansche Duitschers. Het volkstype ook is anders. Voor iemand die zich *de moeite* getroosten wil elk menschenexemplaar goed aan te zien, valt het niet zoo heel zwaar het Slavische type van het Germaansche te onderscheiden.

Het land der Sorben lag oorspronkelijk tusschen de Saale, de Elbe, de Havel, de Spree, de Oder, de Buber, de Queiss en het Ertsgebergte. Het ligt er thans nog . . . maar hoe veel kleiner is het niet geworden? . . . Eeuw na eeuw is het gekrompen. Eeuw na eeuw heeft het dorpen verloren. Thans is het Sorbische spraakgebied zeer klein geworden. Het omvat nog maar

enkele dorpen in de omgeving van Bautzen en van Burg. Men heeft een Neder-sorbisch spraakgebied en een Opper-sorbisch spraakgebied. Tusschen beide in is tegenwoordig een bijna zuiver-germaansche wal. De Neder-lausitzers, — zooals zij hier worden genoemd — hebben niet zooveel weerstand tegen de vergermaansching geboden als de Opper-lausitzers. De verliezen zijn daarom gevoeliger geweest in het noordelijk deel van Sorbenland dan in het zuidelijk deel. Misschien heeft ook de nabijheid van Berlijn zich hier meer doen gevoelen. Niet alleen kwamen de Berlijners gemakkelijk naar het schilderachtige Spree-wald, ook de bewoners van Niederlausitz hadden het gemakkelijk, — daar de afstand kleiner was, — om naar Berlijn te reizen, dan deze van de omstreken van Bautzen. Daarenboven, daar waar de inwoners tot den Evangelischen godsdienst behooren, is de verduitsching sneller in het werk gegaan. Opper-lausitz, dat een aantal zuiver katholieke dorpen telt als Ralbitz, Rosenthal, Kamenz, Nebelschütz

RUÏNE DER KLOOSTERKERK AAN DE SPREE TE BAUTZEN.

KERKGANG VAN EVANGELISCHE WENDEN TE HOYERSWERDA.

Marienstern, Radibor, Krostwitz-Storcha en Ostro, heeft daardoor beteren weerstand kunnen bieden, aangezien in deze kerkelijke gemeenten de Sorbische taal gebruikt wordt met uitsluiting van alle andere. In de Evangelische gemeenten wordt nog slechts af en toe of afwisselend de Sorbische taal gebruikt.

Op mijn vraag hoeveel Sorben er nog wel in Duitsland waren, was het antwoord een weinig verrassend. De Wenden-zelf maken het aantal grooter dan de Duitschers. De Wenden rekenen er ook deze van hun stamgenooten bij die thans geen Sorbisch meer spreken. De Duitschers rekenen alleen hen die Wendisch spreken. Uit de twee opgaven blijkt dat nog ongeveer 100.000 Sorben in Duitsland wonen, waarvan er een groot aantal nevens hun moedertaal ook Duitsch spreken. Maar hoe zeer ook de Germaansche invloed merkbaar is, men kan zeggen dat men bijna bij elken stap wat assche van het verleden beweegt. In Wendenland wandelen . . . het land waar een taal uitsterft en een volk verdwijnt . . . beteekent bijna als op een groot en wonderbaar kerkhof wandelen. Men vindt, waar men ook ziet, overblijfselen van het verleden. Men spreekt nog van den „Supan”, wat de burgemeester is; van den „Kretschmar”, zoals de herbergier heet; van den „Boie”, waarmee een wieg bedoeld wordt. De huizen zijn er anders uit dan in de Germaansche dorpen, de dorpen zelf zijn anders aangelegd. Sommige dorpen hebben nog zeer goed hun Sorbisch aanzien behouden. Andere zijn door Germanen en Saksers, die er ook hun woningen hebben gezet, een weinig gewijzigd. Gewoonlijk niet zoo zeer dat men het grondplan niet meer herkennen kan. De bewoners zijn drieërlei. De Sorben-zelf zijn landbouwers. Het land leent zich allerbest tot landbouw. In dezen tijd van het jaar was de aanblik van de velden en van de boomen in bloem en blad verrukkelijk. Nevens deze inwoners zijn er kooplui van andere stammen en de beambten-wereld, meerendeels van Germaanschen oorsprong. Ik dacht het niet noodig de aandacht te vestigen op dit feit, dat machtig veel bijgedragen heeft en nog bijdraagt tot de vergermaansching van Sorbenland. Door de Deutsche beambte is voor het eerst in het brein van den Sorbiër het begrip doorgedrongen dat hij met zijn Wendische taal niet buiten de grenzen van zijn dorp kon. Daardoor heeft hij de noodzakelijkheid gevoeld een tweede taal aan te leeren . . . heeft hij gevoeld hoe hij beter dan door het Wendisch door de Deutsche taal gediend was . . . Zoo is hij er toe gekomen zijn moedertaal te verloochenen en deze te leeren en alleen te kennen, die hem het nuttigste was.

Een groote faktor werkend ten voordeele van de ver-

vreemding, was daarenboven de algemeene dienstplicht, die de Sorbische jongelingschap naar de Deutsche kazernes en onderrichtskampen zond en de Wenden als Duitschers naar huis terug voerde.

Overziet men daarbij nog de geschiedenis van de Wendische nederzettingen in Duitschland, zoo leert men, dat zij sedert de 13e eeuw vervolgd werden, uit hun dorpen verjaagd, verbod kregen van hun landheeren de Sorbische taal te gebruiken, enz. Wat hun weerstandskracht vooral brak was het groot aantal vreemdelingen, die zich in hun land vestigde in den loop der 13e eeuw en die al-Germanen waren: Thuringers, Franken, Vlamingen, Beieren en Saksers. Toen reeds bleken de Sorben niet sterk genoeg te zijn om de vreeden voor hun stam te winnen en er in op te nemen. Van dan af ook werden ze verdrongen naar de enkele dorpen in den omtrek van Burg in Spree-wald en den omtrek van Bautzen.

Van de nederzetting van Vlamingen in het Wendenland is hier nog wel een herinnering bewaard. Ten Noord-Westen van het vroegere Wendenland, heet het land nu nog „Der Flaming” of „Flemmingland”. De kaart der Deutsche gewestspraken duidt deze streek aan als hebbende een eigene gewestspraak, bekend onder den naam „Flemmingtisch” of Duitsch met nog overblijfselen van de Nederlandsche spraak van dien tijd.

Het echte Sorbische dorp, als bijvoorbeeld Gurhow, onderscheidt zich van het Germaansche dorp door zijn aanleg. Het is gebouwd langs de straat, maar niet zooals dat gewoonlijk gebeurt, namelijk dat de huizen bijna tot tegen de straat reiken. In de Nederlandsche en Vlaamsche dorpen, in de meeste Germaansche dorpen, is het van den straatweg door een gaanpad gescheiden. Op vele plaatsen ontbreekt dat gaanpad zelfs, waarschijnlijk door latere verlegging van de straat. In het Sorbische dorp zijn de huizen allen op een betrekkelijk grooten afstand van den weg af gelegen. Nevens den gewoonlijk breeden weg vindt men een gracht, die in een vijver uitmondt, eveneens aan den straatweg gelegen. Op vele plaatsen zijn deze vijvers gedempt. Men kan nog goed de plaats herkennen waar ze vroeger waren. In ellipsvorm, aan beide zijden van de straat, staan de huizen, gekenmerkt door hun gebroken hoeken en door wat men daar een „gang” heet. Wij kunnen het ook zoo noemen. Het woord is van Duitschen oorsprong. Het is een soort balkon, waarover het dak komt, groot genoeg om er in te gaan . . . over en weer te gaan, zonder het huis te verlaten . . . alzo een gang. Treedt men een huis binnen, zoo vindt men er houten meubelen, zooals men er in Duitschland wel meer aantreft. Zij maken den indruk zeer sterk te zijn . . . voor vele geslachten te kunnen dienen . . . Dat doen ze dan ook. — Op een klein kastje aan den wand vond ik schoone insnijdingen. Zij getuigen van een zeer christelijken geest. Ik las er de namen van Jezus en Maria, in het kort voorgesteld, op, zooals die in Roomsche-katholieke kerken veel afgebeeld zijn. Het eerbiedwaardige spinrad, gelijkend op het spinrad dat men ook in Holland, Vlaanderen en Duitschland aantreft, vindt men hier ook. Kijkt men goed rond en over den gewonen, onontbeerlijken huisraad, zoo zal men ook nog wel een met lange, veelkleurige linten versierden wandelstok vinden en wellicht ook een kogelvormige veldflesch. Deze duidt er op dat de Sorben vooral landbouwers zijn en evenals vele groote landbouwers velden hebben, die betrekkelijk-ver van hun woonhuizen verwijderd zijn, zoodat zij bij hun arbeid eten en zekerlijk drank medenemen.

(Slot volgt).

GEORG P. M. ROOSE.

De warmste streken van de wereld.

ALS wij van tropische hitte spreken, denken wij bijna uitsluitend aan onze Indische koloniën. Het is daar behalve in de tamelijk hoog gelegen streken zeer warm; 80, 85, en 90 gr. in de schaduw zijn er geen zeldzaamheden zooals bij ons. Het is ook maar goed dat dergelijke temperaturen bij ons een „tijdelijk” karakter hebben, want onze woningen zijn er niet op ingericht en wij zijn er niet op gekleed. Dat het in onze Indische koloniën zoo warm is, vindt zijn oorzaak daarin dat zij dicht bij den evenaar liggen. Evenwel moet men de warmste streken der aarde lang niet alle

bij den evenaar zoeken. Had de aarde een zuiver bolronden vorm, zonder bodemverheffingen en inzinkingen en zonder dat het vasteland met het water afwisselde, dan zou het inderdaad al heel gemakkelijk zijn vast te stellen, waar de heetste streken te vinden waren. Daar n.l. waar de grootste hoeveelheid zomerwarmte het aardoppervlak treft, dus in de onmiddellijke nabijheid van den evenaar, terwijl de warmte al naar mate een streek daarvan meer verwijderd is af zou nemen. Dat ook deze regel niet zonder uitzondering is, is bekend. Zoo de golfstroom die uit de zee bij Mexico komt, naar de Europeesche kusten geen watermassa's stuwde, die de warmte, welke zij verkregen, ook hier nog bevatten en afgaven zelfs tot aan de Noordkaap toe, dan zouden wij en andere kustbewoners in het Westen van ons werelddeel, heel wat strengere winters beleven, dan gewoonlijk het geval is, en koelere zomers. De koude zeestroomen welke uit het Zuid- en Noord-Poolgebied onderscheidelijk langs Patagonië en Labrador komen, zijn oorzaak, dat het klimaat daar veel koeler en ruwer is dan men op dergelijke breedtegraden zou mogen verwachten. Bestendige luchtstromingen als de passaatwinden, brengen soortgelijke gevolgen teweeg, terwijl al naarmate de bodem zich boven den zeespiegel verheft, de temperatuur afneemt en 's zomers zelfs onder het vriespunt daalt.

De heetste streken liggen niet meerendeels bij den evenaar, doch zijn, omdat het Noordelijk halfrond het meeste vasteland heeft, daar te vinden; wij treffen ze aan voorbij den Kreeftskring en zelfs tot 45 gr. N. B., d.i. dus ongeveer op de lijn waar Bordeaux en Venetië liggen. Het Zuidelijk halfrond is daarentegen lang niet zoo rijk aan zeer warme streken. Het grootste gebied, waar de hoogste temperaturen heerschen, is Noordelijk en Centraal Afrika. Op een afstand van plm. 50 geografische mijlen, d.i. 370 K.M. ongeveer van den Atlantischen Oceaan en de Middellandsche zee, stijgen de gemiddelde jaarmaxima van 40—45 gr. Celsius en komen verder landinwaarts zelfs op 50 gr. Celsius, dus op 122 gr. Fahrenheit, een temperatuur welke hier te lande gelukkig niet voorkomt. De Fransche koloniale troepen, die toch voor een deel ook uit Europeanen bestaan, en de Zuidelijk van Algerië en Tunesië gelegen Sahara-streken bezetten, moeten dikwijls bij een dergelijke groote hitte experceeren en wat nog erger is vechten. In de oasen van de Toearegs, dus niet eens in de gloeiend heete woestijn, heeft de Fransche natuuronderzoeker Duveyriez de tot dusver nog nooit op een ander punt van de aarde vastgestelde temperatuur van 67.70 gr. C. d.i. 154 gr. Fahrenheit in de schaduw waargenomen. De Soedan en de Lybische woestijn doen wat groote hitte betreft weinig voor de Sahara onder; ieder jaar stijgt daar de temperatuur overdag dikwijls tot 45—50 gr. C. De smalle Roode Zee, bij iederen Indië-reiziger om haar ontzettende en drukkende warmte, welke bij bewolkten hemel zelfs 60 gr. C. kan bereiken, welbekend, of liever slecht bekend, is al weinig minder heet. In bijna geheel Arabië heerscht dezelfde verzengende hitte, slechts daar waar oasen zijn, d.i. vooral in het Zuidelijk gedeelte, wordt ze wat getemperd. Perzië, Afghanistan, Beloedjistan, de stroomgebieden van den Ganges en den Indus hebben temperaturen, welke weinig verschillen van de genoemde. Dit zeer uitgestrekte „hittegebied" dat van Afrika tot ver in Indië reikt en een oppervlakte van 300.000 vierkante goographische mijlen heeft, dus plm. 490 maal zoo groot als Nederland, ligt grootendeels ten Noorden van den evenaar tusschen den roen en 25en breedtegraad; slechts in de Kongo strekt het zich op het Zuidelijk halfrond uit.

Nog verder naar het Noorden bevindt zich het „hittegebied" dat in grootte op het hierboven besprokene volgt. Dat ligt in Noord-Amerika. Het begint ongeveer op 20 gr. N.B. bij de stad Mexico, en breidt zich ellips-vormig uit over de geheele streek, welke zich in Mexico, Oostelijk van de Siera Madre en in de Vereenigde Staten, oostelijk van de Rocky-Mountains tot aan de Mississippi uitstrekt. In het 60.000 vierkante goographische mijlen groote gebied, dat zelfs nog een deel van Montana beslaat, dus op gelijke lijn ligt met Zuid-Frankrijk en Zuid-Duitschland, bedraagt het gemiddelde jaarmaximum 40 gr. C. dat in de streken, welke bij de Rio Grande del Norte de grens tusschen de Vereenigde Staten en Mexico vormen, tot 94 gr. C. stijgt.

Het derde „hittegebied" van het Noordelijk halfrond ligt in Achter-Indië en beslaat bijna geheel Siam, benevens de aangrenzende gedeelten van Tongking en Annam. Zoo

hoog als daar stijgt de temperatuur in ons Oost-Indië niet, want terwijl b.v. de kwikkolom slechts zelden te Batavia 37 en 38 gr. C. bereikt, heerscht in de genoemde streken een hitte van 40—45 gr. C. en niet bij uitzondering, doch bijna geregeld. De heetste luchtstreken ten Zuiden van den evenaar, liggen evenmin in de onmiddellijke nabijheid daarvan. Het geheele bovenste stroomgebied van de Rio de la Plata en haar zijrivieren d.i. de republiek Paraguay, de aangrenzende streken van Zuid-Brazilië en de uitgestrekte vlakten van Argentinië en Bolivia, welke bekend zijn onder den naam „El Gran Chaco" hebben een gloeiend heet klimaat. Veel omvangrijker is het vierde „hittegebied" dat met uitzondering van enkele kust- en bergstreken het geheele land-complex van Australië beslaat. De jaarmaxima bedragen daar 40 gr. C. doch stijgen landinwaarts evenals in Afrika tot 45 gr. C. De dorre streken in Australië hebben ook dit met die in Afrika gemeen, dat zij door de ontzettende hitte en het gebrek aan water zoo goed als onbewoonbaar zijn.

Het spreekt vanzelf, dat deze opsomming geen aanspraak op volledigheid kan maken. Kleine „hittegebieden" zijn ook in vele andere streken te vinden, b.v. daar waar in nauwe dalen en passen de warme lucht niet of moeilijk ontwijken kan. Daardoor komt het dat menigeen het op een echten zomer-schen dag, in betrekkelijk hoog gelegen valleien, veel warmer had dan in zijn Nederlandsche geboortestad. In streken, welke een landklimaat hebben, kan de temperatuur zelfs in het hooge Noorden een warmtegraad bereiken, welke men daar zeker niet voor mogelijk had gehouden. Men zou aan de Noordelijke IJszee wel geen temperatuur van 34 gr. C. in de schaduw hebben verwacht. Toch is die te Archangel voorgekomen. Hoe verder Oostelijk men gaat, hoe hooger temperaturen men 's zomers zal ondervinden. In Jakoetsk, de op den 62sten breedtegraad liggende, voornaamste stapelplaats van den Noord-Siberischen pelshandel, waar 's winters meermalen een koude van 62 gr. waargenomen is, stijgt in den zomer de temperatuur niet bij uitzondering doch dikwijls tot 39 gr. C. Nog merkwaardiger is het klimaat dat in het stadje Werchojansk en zijn omgeving, in de z.g. koude pool, heerscht. In den zomer komen temperaturen van 38 gr. C. in de schaduw voor, in den winter daalt de thermometer soms tot 68 gr. onder het vriespunt. Men ziet, dat met evenveel recht van een Siberische warmte als van een Siberische koude kan gesproken worden. Azië is echter niet het eenige werelddeel.

VAN DE WENDEN EN HUN LAND.
HET RAADHUIS TE BAUTZEN.

waar verschillen van 100 gr. en meer tusschen zomer- en wintertemperatuur voorkomen. In het meest Noordelijk gelegen gedeelte van Noord-West-Amerika, d.i. in het goudland Alaska en het stroomgebied van de Mackenzie, dus op 65 gr. N.B., wijst des zomers de thermometer soms pl.m. + 38 gr. C. en des winters—58 gr. C. G. W.

WONDERE VERHALEN UIT DE WILDE NATUUR

DOOR
F. ST. MARS.

(Geautoriseerde vertaling van S. J. Barentz—Schönberg)
VIII. DE ONBEKENDE JAGER. (Slot).

TE oordeelen naar de geluiden, was er een oproer uitgebroken in dit eenzame dal en de herder was iets meer dan verbaasd. De honden — het waren collies — wierpen zich als echte Schotten midden in het rumoer; en zij stoven er weer uit als zwarte bliksemschichten. Zij hadden den puma ontmoet, en hij had gekeken — alleen maar gekeken. Stel u voor de geconcentreerde haat en wreedheid, die woont in den blik van een woedende kat, vermenigvuldig dat met tien, en ge hebt den blik van den puma.

D.w.z. twee van de honden stoven er weer uit, de derde bleef achter. Ze vonden hem den volgenden morgen — hem en vijftien schapen, en alle, de collie inbegrepen, waren gedood doordat hun nek gebroken was. Het was 'n afdoende, vlugge methode, dat was zeker. Blijkbaar had die hond geen waarschuwing verstaan. Een blik was niet genoeg voor hem.

Zeer koud en zeer vochtig en stil en dof was de dageraad, die drie dagen later door de nevelen heen aanbrak. Zelfs de zijden van het ingesloten, ruwe dal waren onzichtbaar, en een steenklomp, dicht bij, dook verwrongen en zoo groot als een huis eruit op. Het heidekruid liet zijn kopje hangen, beladen met vocht en de boomen dropen voortdurend terwijl zij den nevel verzamelden.

Een korhaan kraaide ergens en een andere antwoordde. Er volgde een geklepper van vleugels en stilte. Een raaf kraste heesch uit de grijze ruimte, en zijn onheilspellende, zwarte schaduw kwam plotseling uit den mist en verdween weer.

Twintig meter verder in het Niet was een goudpluvier en liet zijn eigenaardig langgerekt gefluit hooren, als een menselijk geluid; een onzichtbare wulp schreeuwde omhoog als een verloren ziel.

Eens was er een zwaar zuigen van machtige vleugels en een blauwe haas kwam en verdween bliksemsnel, alsof de onzichtbare vleugels de Dood zelf waren — wat zij waarschijnlijk ook waren.

Deze dingen zag en hoorde de puma, deze dingen en nog veel andere, terwijl hij als een half geziene, maar zeer onwezenlijke schaduw tusschen het heidekruid lag. Hij bespiedde een poel waar de herten kwamen om te drinken. Zoo speurde hij vaak bij het aanbreken van den dag, zoo had hij nu drie uren gewacht. Geen hert had „geschreeuwd”, geen ree had het heidekruid bewogen of het druipende gras. Vele dieren der wildernis kwamen en gingen, maar geen hert. Het was alsof zulke dieren niet bestonden.

Maar toen een schaduw, die iedereen bij vergissing voor een steenklomp gehouden zou hebben, een schaduw, die er plotseling was, om zoo te zeggen, zonder dat men ze had zien komen — toen die schaduw eensklaps in een hert veranderde, plotseling, toonde de puma geen verrassing. Hij wist alles omtrent herten, wist dat hun stille, argwanende nadering bijna, niet geheel, gelijk stond, met de zijne. Als men mag zeg-

gen dat slechts een hert of een ree dit wonder kon doen, dan mag men er bijvoegen, dat alleen een kat een hert kon naderen.

Op dit oogenblik kwam de wind fluisterend door het dal, scheurde den nevel in flarden, en de flarden in Niets. En de loerende puma kromp plotseling ineen en was stil.

Er was nog een hert. Het stond aan den overkant van den poel — had daar misschien al dien tijd gestaan — een meesterstuk in natuurlijk snijwerk, als het ware, een aanblik voor de goden, een schilderij in bruinrood en bruin, met een achtergrond van blauw-groen, een wonder van spieren en kracht, gepaard aan verheven gratie. Menschen, artisten en beeldhouwers, kunnen van zulk een aanblik droomen, maar de mensch is nog niet geboren, die hem kan nabootsen.

Die twee herten ontmoetten elkaar, koel en voorzichtig, met gebogen koppen. Zij vochten, maar tenminste in het begin van het gevecht was het slechts een worsteling. Het gewei is een schild, dat niet gemakkelijk opzij geduwd kan worden; sluw-

heid is noodig voor die poging zoowel als kracht. Een aanval, hoe heftig ook, als die met een gewei wordt uitgevoerd, is slechts tijd verspillen. Wat er gebeurd zou zijn als — maar wat doet dat ertoe?

De jachttopziener, die languit op de berghelling lag op honderd meter afstand, zegt dat op dit oogenblik een groot, vaalbruin lichaam letterlijk onder de vechtenden omhoog rees. Hij had het niet zien naderen, ofschoon de grond open was met een straal van honderd meter om de vechtenden heen.

Hij is niet zeker van hetgeen thans volgde. Hij weet dat er verwarring ontstond. Hij gelooft dat een hert recht overeind ging staan en meent dat het nieuwe, vreemde dier op den rug van dat hert zat. Hij herinnert zich duidelijk dat een der herten langs hem schoot, de berghelling oprennend als een bezetene.

Toen schoot hij.

De echo van het zware: 303 Express geweer weerklonk door het heele dal en keerde terug. Een troep patrijzen vloog op uit het gras om den man heen; hij had geen flauw idee dat zij er te voren geweest waren.

Een vos schoot blijkbaar op uit den grond en maakte dat hij weg kwam, en de heele heide scheen op te staan, weg te rennen en te vluchten.

Nu heeft die jachttopziener een waarheidlievende reputatie, toch beweert hij beslist dat hij dien puma niet zag heengaan. Niettemin was het dier er niet toen hij na het schot ging kijken.

De dichtstbijzijnde dekking voor het dier was aan drie kanten op honderd meter afstand. Aan den vierden kant was de poel, en kreupelhout aan den tegenovergestelden oever.

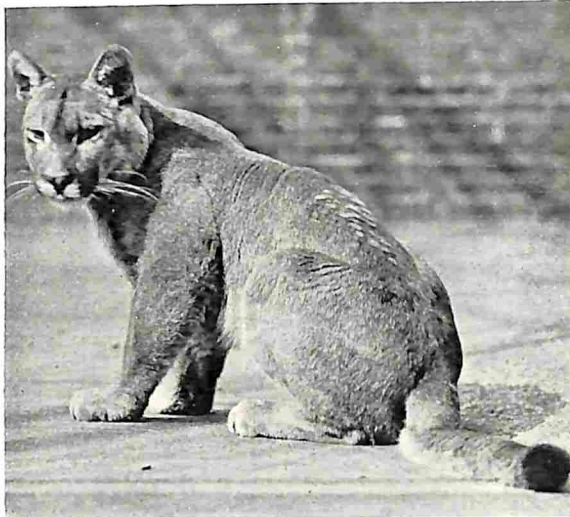
Maar — en hier wordt de jachttopziener woedend en driftig als men lacht — hij zegt dat de voetsporen van den puma heel duidelijk waren op de plek waar het dier stond, toen hij vuurde. De volgende voetsporen waren aan de overzijde van den poel tusschen het heidekruid — *en dat was op veertig voet afstand!* Voor de rest — ja, daar lag het hert op den grond met een gebroken nek. Dat was om kwart over zevenen 's morgens.

Peterson vertelt mij dat dienzelfden morgen om kwart over achten zijn puma zijn voordeur binnenwandelde met een versche kogelschram op zijn schouder en het bloed, waarschijnlijk van een hert, op zijn kaken.

Peterson woont precies tien mijlen van de plek waar de jachttopziener vuurde op den puma, en waar, als de man de waarheid spreekt, de puma zich redde door een *sprong van veertig voet!*

Peterson beging geen nieuwe vergissing — en de jachttopziener heeft er nooit iets van vernomen.

(Wordt vervolgd).

DE PUMA, DE HELD VAN DIT WONDERE
VERHAAL UIT DE WILDE NATUUR.